

SYSTÉMOVÝ RASIZMUS VOČI RÓMSKEJ MENŠINE NA SLOVENSKU

CHARLES
UNIVERSITY

Tatiana Gáborová
Kateřina Kozlíková
Lucia Žídeková
Laura Priatková

OBSAH

	Úvod do problému	3
	1. Bývanie	4
	1.1 Historický kontext	5
	1.2 Prepojenie na ostatné oblasti	7
	2. Vzdelanie	8
	2.1 Toxický stres	9
	2.2 Segregácia v školách	9
	2.3 Vzdelanosť a gramotnosť	11
	3. Zdravotníctvo	13
	3.1 Nedostupnosť starostlivosti	14
	3.2 Vplyv spoločenského postavenia	15
	3.3 Materiálne podmienky	16
	3.4 Psychická náročnosť	16
	3.5 Explicitné dopady	17
	4. Antirómska mentalita	18
	4.1 Najfrekvencovanejšie stereotypy	19
	4.2 Príčiny (antirómskych postojov)	20
	4.3 Platformy	20
	5. Spravodlivosť	22
	6. Práca	25
	Leverage points	27
	Key insights	29

ÚVOD DO PROBLÉMU

Na Slovensku sa hlási k rómskej národnosti 1,7% populácie Slovenska. Neoficiálne zdroje však uvádzajú, že rómska minorita tvorí až 8 - 10% z celkového obyvateľstva. Tvorí tak druhú najpočetnejšiu menšinu.

Rozdiel medzi majoritou a rómskou menšinou je jeden z najvýraznejších a najzarážajúcejších v Strednej Európe. Vo viacerých ukazovateľoch sa ich životná úroveň skôr približuje krajinám tretieho sveta, než Európe 21. storočia. Rozhodli sme sa pomenovať **6 kľúčových oblastí** v ktorých pozorujeme systémovú diskrimináciu - bývanie, vzdelanie, zdravotníctvo, mentalitu majority, prácu a prístup k spravodlivosti.

Treba spomenúť, že na základe legislatívy zakazujúcej zber dát na základe etnickej príslušnosti sme sa počas výskumu potýkali s nedostatkom celonárodných štúdií. Tie sú substituované parciálnymi regionálnymi odhadmi, empirickými skúsenosťami a dotazníkovými štúdiami.

1.

BÝVANIE

1.1 HISTORICKÝ KONTEXT

V súčasnosti až zhruba 20% príslušníkov rómskej menšiny na Slovensku žije v chudobe v marginalizovaných osadách na perifériách miest. Títo ľudia obvykle bývajú v budovách v zlom technickom a hygienickom stave, niekedy dokonca bez vody či bez elektriny.

Napriek mylnej mienke majority nie je pravda, že by sa Rómovia z osád do zlých životných štandardov dostali sami – v skutočnosti osady na našom území vznikali z rozhodnutí autorít od stredovekého Rakúsko-Uhorska až po obdobie po Nežnej Revolúcii v roku 1989. Osady teda nemajú jednotnú príčinu vzniku – naopak, každá z nich má vlastnú históriu.

Vznik prvých osád na území Slovenska datujeme do stredovekého Rakúsko-Uhorska a súvisí s tlakom osmanských Turkov - práve na Slovensku sa v stredoveku odohrávali jedny z najdôležitejších bojov o uhorskú korunu a v dôsledku týchto vpádov sa šľachta z juhu presúvala na svoje severné územia. Spolu so šľachtou prichádzali do oblastí aj Rómovia, ktorí boli v tomto období ako pracovná sila v kaštieľoch mimoriadne žiadaní pre ich kováčske zručnosti a hudobnícke nadanie. Od lokálnych autorít dostali povolenie usadiť sa na miestach, ktoré boli málo využívané, a teda bývali mimo majoritnú komunitu.

Napriek tomu, že príbeh každej osady je odlišný, dá sa nájsť skupina znakov, ktoré napomohli vzniku mnohých súčasných osád. Prvým z nich bola vyhláška Ministerstva vnútra Slovenského Štátu z apríla 1941, ktorá výrazným spôsobom zasiahla do života rómskych komunít – prikazovala obciam, aby sa rómske obydlia odstránili od ciest a umiestnili na odľahlé miesta oddelené od obce. Situácia sa pre Rómov na Slovensku nezlepšila ani po skončení druhej svetovej vojny – naopak, 24. mája 1945 vstúpila do platnosti Povojnová pozemková reforma, ktorá naviazala na vyhlášku z roku 1941 a opäť prikazovala obciam, aby Rómov vystáhovali od ciest na okraj obce.

Po roku 1948 sa pozemky postupne zoštátňovali – authority získali absolútnu moc pri rozhodovaní o účele pozemkov. Počas socializmu teda vznikali osady priamo z rozhodnutí autorít – integračná stratégia vyzerala tak, že chceli Rómov vystáhnúť z osád do bytoviek, ktoré by zdieľali s nerómskymi rodinami. Táto stratégia nefungovala preto, lebo jedna rodina z majority nemá kapacitu nato pretransformovať život ďalším štyrom rómskym rodinám, a teda väčšina týchto snáh skončila tým, že nerómska rodina sa po čase z bytovky odsťahovala. Z bytoviek sa teda časom stali getá.

Po páde komunizmu v 90. rokoch 20. storočia nastali reštitúcie – vrátenie majetku pôvodným vlastníkom, ktorí zistili, že na ich pozemku sa nachádza osada. Pre takéto prípady obsahuje slovenská legislatíva zákon o vydržaní – ak niekto žije na istom pozemku viac ako 20 rokov, vlastníctvo prejde naňho, a preto mali byť tieto reštitúcie zamietnuté. Žiaľ, kvôli neznalosti svojich práv sa mnohé rómske rodiny po reštitúciách ocitli na ilegálne obývaných pozemkoch.

1.2 PREPOJENIE NA OSTATNÉ OBLASTI

Neadekvátne bývanie zásadným spôsobom vplýva na všetky ostatné oblasti života:

2.

VZDELANIE

2.1 TOXICKÝ STRES

Prostredie, v ktorom deti vyrastajú prvé mesiace a prvé roky po narodení, zásadným spôsobom vplýva na ich úspech v škole a v živote. Slovenský systém ignoruje potreby (rómskych) detí, na ktorých vývoj v predškolskom veku vplýval toxický stres.

Pre správny vývoj mozgu novorodenca je potrebné aby prostredie v ktorom vyrastá bolo predvídateľné a reflektujúce jeho potreby - napríklad istota, že ak sa dieťa dostane do stresu príde rodič a upokojí ho. Nedostatok pocitu bezpečia a predvídateľnosti vystavuje dieťa veľkým dávkam stresu.

Permanentným pôsobením stresu sú isté časti mozgu menšie a sú v nich aj slabšie nervové prepojenia na úkor amygdaly, ktorá musí konštantne riešiť stres. V dôsledku tohto nie sme schopní udržiavať pozornosť, trpí naša pamäť, nedokážeme dostatočne ovládať impulzy, nevieme riešiť problémy či ovládať agresivitu.

2.2 SEGREGÁCIA V ŠKOLÁCH

Diskrimináciu zakazuje slovenská aj medzinárodná legislatíva. Rómskym deťom sa však na Slovensku systematicky upiera nárok na ochranu pred diskrimináciou a zároveň aj právo na vzdelanie. Vidíme, že dochádza k systémovej segregácii detí z rómskej menšiny.

Funguje tu inštitucionálny systém, kde štát segreguje deti do špeciálnych škôl. Šesťročné deti sú posielané na diagnostiku k školským psychologom/gičkám, ktorí ich testujú na základe toho, či vedia kresliť, hrať sa s kockami alebo riešiť rôzne detské skladačky.

Často sa stáva, že tieto deti kocky nikdy nevideli a kresliť nevedia a teda sú kvalifikované za postihnuté.

Mentálne postihnutie má diagnostikované každé štvrté dieťa z rómskej osady – to odporuje teoriám o mentálnom postihnutí celosvetovo. Štatisticky to totiž nie je možné.

K špirále chudoby prispieva, že dieťa po ukončení takejto špeciálnej školy nemôže nastúpiť inam než na stredné odborné učilište. Je to potvrdené tým, že mnoho rómskych rodín odchádza do Anglicka, kde následne dochádza k bezproblémovej integrácii. Kvôli nefunkčnému systému školstva, ktorý predurčuje na neúspech takto strácame každoročne tisíce talentov v bludnom kruhu marginalizácie.

K segregácii dochádza aj na bežných základných školách. Nerómski rodičia odhlasujú svoje deti zo škôl, pretože si neželajú, aby navštevovali rovnakú triedu, ako deti z rómskych komunit. Na mnohých školách sa potom stretávame s prípadmi, kde majú rómske deti vyčlenené samostatné vchody, sekcie v školských jedálňach alebo v horších prípadoch sa školy menia na čisto rómske.

Podľa Amnesty International a Európskeho centra pre práva Rómov nebola doteraz zistená akákoľvek skutočnosť, ktorá by nasvedčovala tomu, že by sa celoštátne, regionálne alebo miestne úrady pokúšali zakročiť a motivovať nerómskych rodičov, aby svoje deti zapisovali do zmiešaných škôl, alebo že by sa snažili podporovať zaradovanie rómskych detí do zmiešaných škôl.

2.3 VZDELANOSŤ A GRAMOTNOSŤ

Segregácia na základných školách následne zhoršuje prístup k vzdelaniu stredoškolskému. Ak pokračujú na strednú, jedná sa väčšinou o učilište.

Problém nízkej vzdelanosti Rómov/miek nás odkazuje na širší koncept chudoby a sociálneho vylúčenia. Sociálne vylúčenie veľkej časti rómskych komunit nie je len dôsledkom nedostatočného vzdelania, ale aj jeho príčinou.

Hlavnou príčinou nízkej vzdelanosti Rómov/miek je ich dlhodobé nízke spoločenské postavenie. Životné priority Rómov/miek sú orientované na akútne potreby, zameranie sa na budúcnosť absentuje.

Charakterizovať úroveň vzdelania je možné iba na základe lokálnych výskumov, ktoré bývajú realizované ako súčasť rôznych projektov a výskumných úloh. Nasledujúce dáta vychádzajú zo Správy o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku 2010.

	Číta/píše s problémami alebo vôbec nie	
	Romská populácia	Všeobecná populácia
Celý súbor okrem detí pred ZŠ	43,7	3,7
Navštevovali školu v minulosti (všetci)	33,8	1,7
Všetci 16-64	37,9	1,7
Všetci 16-24	37,3	6,7
Všetci 25-34	36	-
Všetci 35-44	38	-
Všetci 45-54	36,5	-
Všetci 55+	50,2	5,7
Navštevujú aktuálne školu (všetci)	63	7,5
Navštevujú aktuálne školu (vek 10+ rokov)	57,4	5,5

V tabuľke sa uvádza spoločný percentuálny podiel z danej skupiny tých, čo s uvedenou činnosťou majú problém alebo ju neovládajú vôbec. Len za respondentov, ktorí na otázku odpovedali.

Z tabuľky obsahujúcej 3614 rómskych respondentov/tiek, vidíme alarmujúce výsledky. V modernej spoločnosti je gramotnosť vstupnou branou k bežnému každodennému fungovaniu v spoločnosti.

Hlavné determinanty ovplyvňujúce gramotnosť a vzdelanosť rómskej minority na Slovensku:

- Historický vývoj a vzájomné vzťahy s majoritou a z nich vychádzajúce nízke spoločenské postavenie a perpetuálna marginalizácia.
- Nepripisovanie vzdelaniu ako životnej hodnoty dostatok váhy.
- Chudoba a sociálne vylúčenie rómskeho etnika, sťažený prístup k vzdelávaniu a celkovo k zdrojom v spoločnosti.
- Nízka miera integrácie rómskej menšiny do spoločnosti – vyššia miera interakcie Rómov v spoločnosti koreluje s vyššou úrovňou vzdelania a gramotnosťou.
- Vo vnútornej štruktúre vzdelanosti je vek a pohlavie jedinca výrazným odlišujúcim znakom.

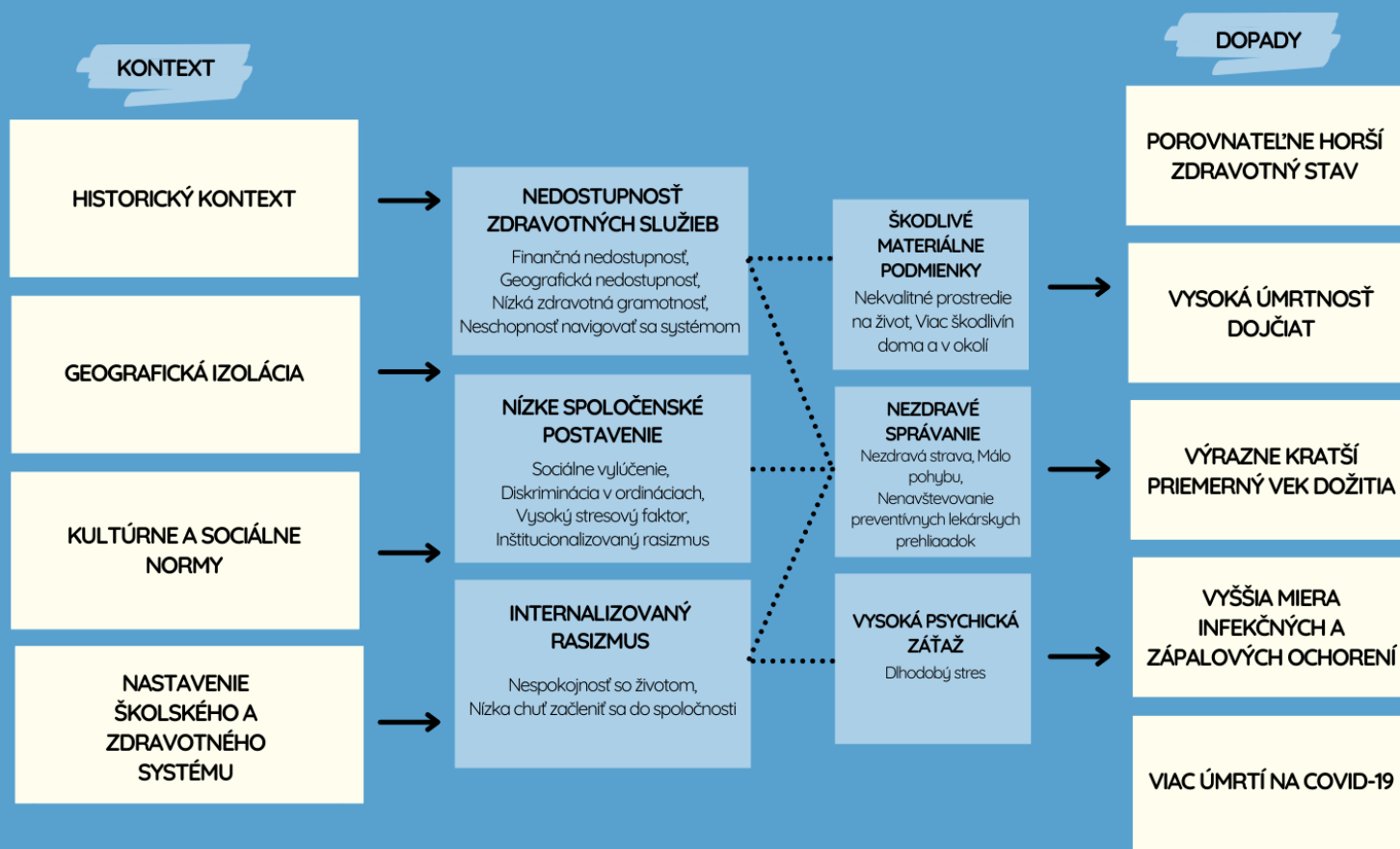
3.

ZDRAVOTNÍCTVO

3.1 NEDOSTUPNOSŤ STAROSTLIVOSTI

Dostupné zdroje potvrdzujú, že celkové zdravie vo vylúčených Rómskych komunitách je na oveľa nižšej úrovni ako zdravie majority. Rómovia/mky žijúci v komunitách majú horší zdravotný, či už fyzický alebo duševný, stav. Ďalej demografické analýzy poukazujú na alarmujúco nižší priemerný vek obyvateľstva a zvýšenú dojčenskú úmrtnosť. Môžeme pozorovať aj zvýšený výskyt infekčných ochorení a zdravotných ťažkostí spôsobených dlhodobým neliečením príznakov a nedostatkom preventívnej starostlivosti.

Jedným z determinujúcich faktorov momentálnej zdravotnej situácie v rómskych osadách je nedostupnosť zdravotnej starostlivosti. Vidíme, že geografická a finančná nedostupnosť zdravotných služieb má priamy vplyv na ich nižšie využívanie, čo prispieva k menšiemu počtu preventívnych prehliadok a zanedbávaniu návštevy lekára aj keď je to potrebné. Priemerná vzdialenosť z komunity k najbližším k ambulancii všeobecného lekára je 4.5 km, na pohotovosť 17.3 km. 25% z domácností uviedlo, že zdravotné problémy radšej riešia sami než po konzultácii so zdravotníkmi lebo je príliš ťažké dopraviť sa ku nim. Za druhú úroveň praktickej nedostupnosti môžeme považovať nízku úroveň tzv. „zdravotnej gramotnosti“. 17.8% domácností uviedlo, že je pre nich nezvládnuteľné bez pomoci pochopiť a zapamätať si, čo lekári odporúčajú, 30.8% má rovnaký postup k vypísaniu všetkých potrebných dokumentov u lekára, čo je spôsobené nízkou úrovňou znalosti jazyka.

3.2 VPLYV SPOLOČENSKÉHO POSTAVENIA

K druhej skupine determinujúcich faktorov patrí nízke spoločenské postavenie Rómov/miek. Tento faktor je dôležitý z dôvodu, že časté stretávanie sa diskrimináciou na verejnosti pôsobí ako stresový faktor, ktorý prispieva k tomu, že sa ľudia následne vyhýbajú prostrediam kde k týmto zážitkom dochádza.. V Košickom kraji je 6% segregovaných čakárni u lekára respektíve vyhradené časy/dni kedy môžu Rómovia a Rómky navštíviť ambulanciu.

Ďalej majú vplyv sebavytvorujúce normy, ktoré priamo alebo nepriamo prispievajú mimo širšej segregácie aj k horším zdravotným podmienkam, tým, že udržiavajú a podporujú ľudí v nezdravom životnom štýle.

3.3 MATERIÁLNE PODMIENKY

Nedostatočné materiálne zabezpečenie tiež bezprostredne negatívne vplyvajú na zdravie ľudí. Medzi rizikový faktor patrí aj neprístupnosť čistej vody: 80,9% obcí má prístup k funkčným verejným vodovodom, čo stále činí 14 802 domácnosti bez tohto prístupu. Ľudia z rómskych osád sú častejšie vystavení toxickým látkam (69,9% ľudí varí na dreve). Medzi Rómami a Rómkami môžeme pozorovať zvýšené riziko telesných kríz (infarktu) a zhoršenú imunitnú odolnosť, čo je do istej miery spôsobené vystavovaním sa teplotným šokom – len 30,1% domácností je zateplených. Zároveň je takto komplikovanejšie dodržiavať hygienické štandardy vyžadované majoritou potrebné na integráciu. V 19,1% domácností sú častým problémom vši, blchy alebo svrab.

Čo sa týka samotného správania: v komunitách je výrazné nadužívanie návykových látok. Podiel dospelých ktorí fajčia viac krát do týždňa cigarety alebo iné tabakové výrobky je 82,7%. Oproti 18,5% v majorite.

3.4 PSYCHICKÁ NÁROČNOSŤ

Mimo priamych zdravotných dopadov pozorujeme aj vplyv na psychiku. Dlhodobý stres prispieva k psychickým traumám, problému s mentálnym vývinom ale aj zvýšenému výskytu nádorových ochorení, srdcovo-cievnych a metabolických porúch. Ďalej môže viesť k zvýšenému výskytu rizikového správania – napríklad užívanie návykových látok. Podiel domácností v ktorých sa niekto za posledný rok dlhodobo trápil pre nedostatok jedla alebo hlad je 13,5%, v 23,9% domácnostiach ako dlhodobému stresovému faktoru museli čeliť zime v domácnosti a v 10,1% straty strechy nad hlavou. 43,9% ľudí má pocit, že nemá kontrolu nad vlastnou budúcnosťou, čo je tiež zdrojom stresu.

3.5 EXPLICITNÉ DOPADY

Tri najsignifikantnejšie dopady sú:

Nižší vek dožitia

Ľudia starší 65 rokov na Slovensku tvoria 17%. Naopak v Rómskych vylúčených osadách je približný podiel starších 5.9%.

Úmrtnosť detí

V rokoch 2002–2012, bola dojčenská úmrtnosť na Slovensku 8 %. V rómskej populácii bola 20 %. Tiež môžeme pozorovať u rómskych novorodencov nižšiu hmotnosť, viac prípadov predčasného pôrodu a nižší gestačný vek.

Zhoršené zdravie a výskyt chorôb

Pozorujeme zvýšený výskyt obezity (83%). Zvýšený výskyt hepatitídy (4,3 %), čo je niekoľkonásobne vyšší výskyt v porovnaní s majoritnou populáciou (0,2 % v roku 2001).

COVID-19

V osadách zomrelo dvakrát viac ľudí. Medzi hospitalizáciami potrebnými po covide bolo 40% ľudí pod 50 rokov a 25% zo všetkých úmrtí bolo medzi ľuďmi do 50 rokov.

4.

**ANTIRÓMSKA
MENTALITA**

4.1 NEJFREKVENTOVANEJŠIE STEREOTYPY

Diskriminácia rómskej minority sa okrem vyššie spomínaných oblastí naplno prejavuje aj na individuálnej úrovni členov a členiek väčšinovej spoločnosti.

Antirómska nálada na Slovensku, založená na stereotypnom nazeraní na Rómov a Rómky a na produkcii škodlivých hoaxov, ani po implementácii niekoľkých opatrení a snahe individuálnych iniciatív, rapídne neklesá. Tento stav vnímame kriticky, pretože priamo podporuje rasovú segregáciu, zvyšuje mieru tolerance voči násiliu páchanému na Rómoch*kach a prehľbuje neschopnosť rómskej populácie vymaniť sa zo statusu menej-cennosti.

V slovenských domácnostiach sa bežne používajú frázy ako : „Je tu bordel ako u Cigánov,“ alebo „rozbitý ako cigánska hračka.“ V hovorenej reči sa často vyskytuje pomenovanie „Cigán“, ktoré je však už vo väčšine zemí vnímané pejoratívne a bolo nahradené iným etnonymom. O Rómoch*kach sa hovorí ako o „poberačoch/kách dávok,“ či „príživníkoch/čkach.“ Z pohľadu majoritnej spoločnosti „Rómovia/ky dostávajú veci zadarmo“ „a plodia deti, lebo za ne dostávajú prídavky.“

Najnovšie dostupné dáta reflektujúce súčasnú sociálnu vzdialenosť medzi majoritou a minoritou priamo zachytáva reprezentatívny prieskum Slovenskej akadémie vied (ďalej SAV) z júna 2019. Ten totiž tvrdí, že až 80% z opýtaných respondentov*iek skôr súhlasilo s tvrdeniami, že Rómovia*ky na Slovensku majú nezaslúžené výhody a využívajú sociálny systém. Až 64% sa skôr stotožňovalo s otvorene negatívnymi stereotypmi (ako napr. „Je len veľmi málo slušných alebo rozumných Rómov.“). Podľa prieskumu agentúry Iness až 90% Slovákov verí, že zo svojich daní a odvodov živí minimálne 1 Róma.

4.2 PRÍČINY (ANTIRÓMSKYCH POSTOJOV)

Dôvodov, pre ktoré takéto stereotypy vznikli je mnoho. Najčastejšie ide o **strach z odlišností, nedostatok informácií, hnev a frustráciu z vlastného nešťastia**. Stereotypom sa ľudia učia, takže pri osvojovaní si stereotypu je dôležitá **výchova, reakcie a komentáre sociálneho okolia**.

Prvý kontakt so stereotypmi teda majorita zažíva doma, vo svojej rodine. O ich elimináciu by sa malo následne postarať kvalitné vzdelanie a väčšia informovanosť. Avšak, tu vidíme znaky **zlyhávania štátneho vzdelávacieho systému** a jeho neschopnosť stereotypy vyvracať. Školské kurikulá totiž nedisponujú **dostatočnými a správnymi informáciami** o rómskej komunite.

„Príkladom je nedávno publikovaná 9. revízia široko používanej knihy dejepisu pre deviaty ročník základných škôl, ktorá obsahuje niekoľko faktických chýb o Rómoch pričom neposkytuje komplexné informácie, ktoré by žiakom umožnili porozumieť ich dnešnej marginalizácii. Učebnica uvádza, že Rómovia žili pred druhou svetovou vojnou ako kočovné skupiny. To však neplatí pre väčšinu Rómov, ktorí sa usádzali na území dnešného Slovenska už od 15. storočia. Toto tvrdenie tvorí základ pre mýtus o Rómoch ako kočovníkoch, ktorí sa nechcú prispôbiť normám väčšiny“

4.3 PLATFORMY

Najefektívnejším prenášačom stereotypov a hoaxov na Slovensku sú **médiá, prevažne sociálne siete**. Okrem obrovského množstva rasistických a misinformačných komentárov na Facebooku, existujú už niekoľkonásobne vyvrátené hoaxy, ktorým však každoročne cyklicky naletia desaťtisíce ľudí. Príkladom je hoax o rómskej rodine v lekárni, ktorá dostala lieky zadarmo.

Ďalšiu z príčin pretrvávania stereotypov explicitne identifikoval prieskum SAV. Ukazuje súvis medzi negatívnymi postojmi voči Rómom/kám a **nepriateľským politickým diskurzom**.

„Rómska otázka“ je jednou zo stálych tém politických predvolebných kampaní, často využívané z populistických dôvodov. V roku 2019 bol expremiér Róbert Fico obvinený z trestného činu hanobenia rasy, národa a presvedčenia a podnecovanie k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti. Tieto dáta sú kľúčové pri porozumení problému cyklickosti generačnej chudoby rómskej komunity. V nepriateľskom politickom prostredí, ktoré je vytvárané agresívnou rétorikou a klamlivými tvrdeniami sa len veľmi ťažko vytvárajú efektívne opatrenia, ktoré by situáciu vedeli dlhodobo zlepšovať.

5.

SPRAVODLIVOST

SPRAVODLIVOSŤ

Ľudské práva sú rovnaké pre všetkých. Nie však na Slovensku. Prípady z posledných rokov jasne dokazujú, že šanca domôcť sa spravodlivosti v prípade rómskych komunit je v porovnaní so šancou majority omnoho nižšia. Neopodstatnené a nadmerné použitie sily, drastické razie, odmietnutie poskytnúť tlmočníka pri vypočúvaní, policajné násilie a šikana páchaná na Rómoch. Toto je pár z mnohých prejavov rasizmu, ktorý je dlhodobo prítomný v slovenskom súdnictve a polícii. Ukážeme ich na konkrétnych udalostiach, v ktorých boli Rómovia a Rómky priamymi obeťami inštitucionalizovaného rasizmu.

Prvým problémom, s ktorým sa pri mapovaní diskriminácie v kontexte spravodlivosti stretávame, je absencia reálnych dát o rasizme v týchto inštitúciách. Príkladom je evidencia policajných napadnutí Rómov/iek. Počet nahlásených prípadov totiž ani zďaleka nezodpovedá realite. Jedným z faktorov vysvetľujúcich toto malé číslo môže byť strach Rómov/iek vystúpiť voči autorite, teda strach z polície. Ďalším je napríklad neznalosť svojich práv a možností na právnu obranu. Najproblematickejším je však nedôvera v spravodlivosť založená na reálnych prípadoch predošlej diskriminácie a strach o vlastnú bezpečnosť. V roku 2009 v Košiciach došlo k týraniu rómskych chlapcov na polícii. Zadržali ich z dôvodu okradnutia dôchodkyne. Po prevedení chlapcov na policajnú stanicu však došlo k hrubému porušeniu ich ľudských práv. Príslušníci policajného zboru ich nútili vyzliecť sa do naha, navzájom sa fackovať a bozkávať. Celý incident si natočili do osobných mobilných telefónov a video rozosielali ďalej. Tieto videá prišli do slovenskej redakcie denníka SME. Osoba, ktorá ich poslala tvrdila, že jej synovec je policajtom a tieto videá mal uložené vo svojom mobilnom telefóne.

„Synovec mi tiež povedal, že tieto videá sú ešte nič, natočili aj také, kde policajti púšťali na deti psy bez košíkov a niektoré pohrýzli.“ Polícia označila výpovede napadnutých za krivé obvinenie.

Ďalším prípadom je policajná razia v Moldave nad Bodvou z roku 2013. Táto razia (...) nebola opodstatnená, nebola primeraná a neexistoval pre ňu legitímny dôvod.

Ide o prípad policajného násillia, kedy 65 policajtov v sprievode psov vtrhlo do osady Budulovská a poškodilo viaceré príbytky, fyzicky napadlo približne 30 ľudí vrátane detí. Šesť Rómov, ktorí o policajnej brutalite vypovedali, neskôr obvinili, obžalovali a súdili pre krivé výpovede.

Ospravedlnenie prišlo po ôsmich rokoch a vyžadovalo si výmenu vlády.

Tento fakt nám explicitne ukazuje existenciu problému rasizmu v súdnictve. Šiesti poškodení z Moldavy nad Bodvou boli obvinení, obžalovaní z krivej výpovede a krivého svedectva, boli súdení a hrozil im trest. Aktuálne prokurátor stiahol obžalobu v piatich prípadoch.

Spravodlivosti sa nedomohli ani Rómovia z prvého prípadu. Konanie sa síce ukončilo voči všetkým šiestim osobám, no vláda neposkytla napadnutým Rómom a Rómke odškodnenie.

Toto su len dva desivé príklady, zobrazujúce aktívne zlyhávanie štátu v poskytovaní ochrany a zabezpečenia základných ľudských práv pre všetkých svojich občanov a občianky a jeho aktívnu participáciu v diskriminácii.

6.

PRÁCA

Celková nezamestnanosť sa na Slovensku pohybuje okolo 6.6%, medzi Rómami/mkami je to až 48%.

Jeden z hlavných dôvodov je identifikovať **rasizmus na trhu práce**.

Z výskumu z roku 2014 plynie, že uchádzači/čky s typicky rómskym menom dostali polovičnú odozvu na životopis aj ak mali rovnakú pracovnú kvalifikáciu.

Medzi ďalšie faktory, ktoré spôsobujú vysokú nezamestnanosť patrí nízka pracovná kvalifikácia. Väčšina obyvateľov/liek komunit nemá maturitu. Ďalej sa stáva, že Rómovia/mky nemajú prístup k sprche alebo čistému oblečeniu, čo pôsobí neprijateľne pre niektorých zamestnávateľov. Všetky tieto faktory dokopy spôsobujú nízku "zamestnatelnosť" Rómov/miek čo spôsobuje, že sú často **súčasťou šedej ekonomiky**. Znamená to, že aj keby sa chceli neskôr v živote zaujímať o legitímnu pracovnú ponuku, nemôžu si predchádzajúcu okupáciu uviesť do životopisu.

V roku 2016 vydalo **ministerstvo práce vyhlášku**, ktorá v komunitných centrách dovoľuje pracovať len ľuďom s bakalárskym titulom, zatiaľ čo práve Rómovia/mky ním väčšinou nedisponujú, prejavujú o tieto ponuky najväčší záujem.

Nemožnosť zamestnať sa a nadobudnúť finančnú stabilitu len viac prispieva k sociálnemu vylučovaniu komunit.

LEVERAGE POINTS

s menej signifikantnými dopadmi:

11

Dostatočná sociálna podpora od štátu

Momentálna podpora nezamestnaných/matiek atď. nestačí na to aby ľudí udržala nad hranicou chudoby.

Ak chceme zlepšiť integračný proces potrebujeme aby boli deti v lepšom kontakte s majoritou

10

Nepomer rómskych a nerómskych žiakov/čok v triedach na školách

Vláda musí reagovať rýchlejšie - oneskorené reakcie v prípade pandémie COVID-19 a policajnej razie v Moldave nad Bodvou sa ukázali ako škodlivé.

Zvýšiť rýchlosť a veľkosť odozvy na minoritné "krízy"

9

Život v osade -> nástup na špeciálnu školu -> segregované školy -> nedokončenie potrebného vzdelania -> nezamestnanosť -> život v osade

7

Prerušiť kruh generačnej chudoby intervenciou na správnu mieste

Zaužívané stereotypy nám zabraňujú pozerat' sa na Rómov/mky ako rovnocenných

Boj proti šíreniu a vytváraniu hoaxov

6

Zmena zákona o zbere dát na základe etnickej príslušnosti

Zákon zakazuje zbierať dáta, ktoré by mohli byť nápomocné pri riešeníach

LEVERAGE POINTS

se významnými dopadmi:

Potrebujeme zabezpečiť vymáhanie ľudských práv pre všetkých rovnako

5

Na príkladoch policajných razí a segregácie v zdravotníctve vidíme porušovanie ústavou stanovených slobôd.

Incentíva integrovať sa musí prísť aj z vnútra minority a byť založená na vzájomnej dôvere.

4

Odstránenie internalizovaného rasizmu

Zabezpečenie rovnakého životného štandardu pre všetkých

3

Jasnejšie nastavenie cieľa než len "integrácia".

Hovorí sa "Raz róm, navždy Róm." Musíme prestať odsudzovať ľudí, ktorí sa posunuli na sociálnom rebríčku vyššie a naopak ich v sociálnej mobilite podporovať.

2

Destigmatizovanie sociálnej mobility

Na Slovensku hovoríme o "rómskej otázke" a dehumanizujeme tým našich spoluobčanov/čanky. Odmietame priť to, že ich vyčlenenie je spôsobené nami, majoritou.

Pomenovanie problému tým, čím v skutočnosti je - rasizmom

Uvedomenie si, že lepšia životná situácia nás nestavia do pozície moci

1

Náš majoritný názor nie je monopolom na legitimizáciu navrhovaných opatrení. Je správne, to o čo sa pokúšame?

KEY INSIGHTS

Komplexnosť problému

Dlhodobý problém , Rasizmus v inštitúciách,
Absencia dát, Neefektívne sociálne politiky,
Zlyhávanie integrácie, Diskriminácia, Segregácia,
Absencia systémových riešení

Oblasti prejavu

Nerovný prístup k zdravotníctvu, Antirómska mentalita,
Nízke zapojenie Rómov/miek do pracovného trhu,
Nerovný prístup ku spravodlivosti, Neadekvátne
bývanie, Obmedzený prístup ku vzdelaniu

Priame dopady

Generačná chudoba, Zlý zdravotný stav, Priama
diskriminácia, Internalizovaný rasizmus, Rasovo
podmienené násilie, Policajné násilie, Krivé obvinenia, Nízka
vzdelanosť, Nízka zamestnanosť, Chudoba , Zlé životné
podmienky